

Sygn. akt III CZP 57/13

UCHWAŁA

Dnia 18 października 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSN Bogumiła Ustjanicz

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z wniosku wierzyciela Banku H. w W. S.A.

przeciwko dłużnikowi J. K.

o egzekucję świadczenia pieniężnego,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 18 października 2013 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w L.

postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2013 r.,

"Od którego z uczestników postępowania egzekucyjnego w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego z innych przyczyn niż wskazane w art. 49 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn. Dz.U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 ze zm.) komornik winien pobrać opłatę, o której mowa w art. 53a ust. 2 tej ustawy?"

podjął uchwałę:

Komornik pobiera opłatę przewidzianą w art. 53a ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn.: Dz.U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1376 ze zm.) od wierzyciela.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 10 października 2012 r. komornik przy Sądzie Rejonowym w L. - umarzając postępowanie z uwagi na bezskuteczność egzekucji - ustalił koszty postępowania egzekucyjnego na kwotę 344,28 zł, obejmującą m.in. opłatę stałą za odnalezienie majątku dłużnika J. K. w wysokości 140,51 zł i obciążył nimi wierzyciela - Bank H. w W. Spółkę Akcyjną w W.

Sąd Rejonowy w L. postanowieniem z dnia 9 listopada 2012 r. oddalił skargę wierzyciela na powyższe postanowienie w zakresie rozstrzygającym o opłacie za odnalezienie majątku dłużnika, wskazując, iż nie ma podstaw do obciążenia dłużnika drugą częścią opłaty za odnalezienie jego majątku, określoną w art. 53a ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (jedn. tekst: Dz. U. z 2011, Nr 231, poz. 1376; dalej: „u.k.s.e.”), przed zakończeniem postępowania egzekucyjnego, gdyż dopiero uiszczenie tej opłaty przez wierzyciela powoduje, że staje się ona jego kosztem podlegającym rozliczeniu na podstawie art. 770 zdanie trzecie k.p.c.

Rozstrzygnięcie to zaskarżył zażaleniem wierzyciel, domagając się jego zmiany przez uwzględnienie skargi i obciążenie dłużnika opłatą za odnalezienie majątku.

Sąd Okręgowy w L. przy rozpoznawaniu zażalenia powziął wątpliwość, której dał wyraz w zagadnieniu prawnym przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 797¹ k.p.c., komornik na zlecenie wierzyciela dokonuje - za wynagrodzeniem - poszukiwania majątku dłużnika. Wynagrodzenie, o którym mowa w powołanym przepisie, jest ustalane i pobierane - stosownie do art. 53a u.k.s.e. - dwuetapowo: najpierw od wniosku o podjęcie czynności poszukiwawczych, a następnie - gdy poszukiwania te dały pozytywny rezultat - za odnalezienie majątku. Opłatę stałą w wysokości 2% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego komornik pobiera od wierzyciela zgłaszającego

stosowny wniosek, przy czym, w razie nieuiszczenia opłaty w terminie 7 dni od otrzymania wezwania, zwraca ten wniosek (ust. 1). W przypadku zaś odnalezienia majątku dłużnika komornik pobiera opłatę stałą w wysokości 5% szacunkowej wartości tego majątku, nie więcej jednak niż 100% przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Opłata ta ulega zmniejszeniu o kwotę opłaty pobranej na podstawie ust. 1. Przepis art. 49 ust. 3 stosuje się odpowiednio (ust. 2).

Źródłem wątpliwości Sądu Okręgowego jest brak wskazania w art. 53a ust. 2 u.k.s.e., od kogo - wierzyciela czy dłużnika - komornik pobiera drugą część opłaty należnej za odnalezienie majątku dłużnika. W orzecznictwie Sądu Najwyższego kwestia ta nie była dotąd podejmowana. W piśmiennictwie natomiast prezentowane są przeciwstawne stanowiska.

Według jednego, opłata ta powinna zostać pobrana od wierzyciela, a następnie ściągnięta od dłużnika na podstawie art. 770 k.p.c. W uzasadnieniu tego zapatrywania wskazuje się, że poszukiwanie majątku dłużnika jest przeprowadzane na zlecenie wierzyciela i w jego następstwie między komornikiem a wierzycielem nawiązuje się stosunek zlecenia. Za poglądem tym, według Sądu Okręgowego, przemawia również argument, że wierzyciel może nie zażądać skierowania egzekucji do majątku odnalezionego na jego zlecenie, co miało miejsce w sprawie niniejszej; oczywiście w takiej sytuacji nie będzie podstaw do obciążenia dłużnika tą opłatą.

Pogląd przeciwny został oparty na założeniu, że poszukiwanie przez komornika majątku dłużnika nie następuje na podstawie umowy zlecenia, gdyż wierzyciela łączy z komornikiem stosunek publicznoprawny. Jego zwolennicy akcentują, że z odesłania zawartego w art. 53a ust. 2 u.k.s.e. do odpowiedniego stosowania art. 49 ust. 3 u.k.s.e. wynika, iż opłata za odnalezienie majątku powinna zostać pobrana od dłużnika. Zwracają ponadto uwagę na niecelowość rozwiązania dopuszczającego konieczność ewentualnego prowadzenia dwóch egzekucji tej części opłaty: najpierw - od wierzyciela w razie bezskuteczności wezwania do jej uiszczenia, a następnie - od dłużnika jako elementu kosztów niezbędnych do celowego przeprowadzenia egzekucji.

Przechodząc do analizy zagadnienia prawnego, trzeba na wstępie odrzucić zapatrywanie, zgodnie z którym uprawnienie komornika do poszukiwania majątku dłużnika wynika - według brzmienia art. 979¹ k.p.c. - ze stosunku zlecenia zawiązanego między wierzycielem a komornikiem. Komornik sądowy jest organem egzekucyjnym (art. 758 § 1 k.p.c.), do którego należy wykonywanie czynności egzekucyjnych oraz innych czynności powierzonych mu w drodze ustawy. Przy wykonywaniu tych zadań realizuje on funkcje państwa i nie wchodzi z uczestnikami postępowania w stosunki cywilnoprawne; stosunek prawny pomiędzy komornikiem, będącym funkcjonariuszem publicznym (art. 1 u.k.s.e.), a uczestnikami postępowania egzekucyjnego ma charakter publicznoprawny (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2002 r., III CZP 65/02, OSNC 2003, nr 7-8, poz. 100). W art. 797¹ chodzi zatem o możliwość dokonania przez komornika czynności egzekucyjnej poszukiwania majątku dłużnika na wniosek wierzyciela. Wskazuje na to również ulokowanie tego przepisu wśród unormowań regulujących wszczęcie egzekucji i dalsze czynności egzekucyjne oraz treść art. 53a ust. 1 zdanie drugie u.k.s.e., nakazującego zwrot wniosku zawierającego stosowne żądanie („zlecenie”) w razie nieuiszczenia przez wierzyciela obciążającej go opłaty. Wynagrodzenie, o którym mowa w art. 797¹ k.p.c., stanowi zatem opłatę egzekucyjną pobieraną przez komornika na podstawie art. 53a u.k.s.e.

W doktrynie i orzecznictwie zgodnie wskazuje się, że opłaty należne komornikowi od uczestników postępowania z tytułu prowadzenia egzekucji oraz podejmowania innych czynności przewidzianych w ustawie są należnościami mającymi charakter publicznoprawny (zob. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2009 r., II CSK 60/09, nie pub.). Stanowią one jednak tylko część kosztów egzekucji prowadzonej przez komornika. Należy zatem odróżnić zasady pobierania opłat od zasad ponoszenia kosztów egzekucji określonych w art. 770 k.p.c., a w konsekwencji przyjąć, że reguła wyrażona w tym przepisie może być stosowana wtedy, gdy organ egzekucyjny decyduje o obowiązku zwrotu kosztów już poniesionych. Nie dotyczy ona natomiast tego, kto ma obowiązek uiścić konkretną opłatę; kwestię tę regulują szczegółowo przepisy ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Już z tej tylko przyczyny

odwołanie się przy wykładni art. 53a ust. 2 u.k.s.e. do zasady odpowiedzialności dłużnika za koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji nie usprawiedliwia wniosku, iż obowiązek uiszczenia opłaty przewidzianej w tym przepisie obciąża dłużnika.

Stałą opłatę egzekucyjną uiszcza w zasadzie uczestnik postępowania wnioskujący o podjęcie przez komornika czynności podlegającej opłacie, a więc z reguły wierzyciel (art. 49 a, art. 50, art. 51, art. 53 u.k.s.e.). Można więc uznać, że również opłata za czynność poszukiwania majątku dłużnika powinna być uiszczona w obu częściach przez wierzyciela. Podział tej opłaty na dwie części nie musi wiązać się z obowiązkiem ich poniesienia przez różne podmioty; znajduje on uzasadnienie w potrzebie zmotywowania komornika do efektywnego przeprowadzenia poszukiwania. Gdyby ustawodawca chciał obciążyć opłatą przewidzianą w art. 53a ust. 2 u.k.s.e. dłużnika, wolę taką wyślowiłby w sposób wyraźny.

Powstaje jednak pytanie, czy zamiaru takiego nie odzwierciedla art. 53a ust. 2 zdanie trzecie u.k.s.e., nakazujący komornikowi - przy pobraniu drugiej części opłaty - odpowiednie stosowanie art. 49 ust. 3 u.k.s.e. Przepis ten stanowi, że w celu pobrania opłat, o których mowa w art. 49 ust. 2, komornik wydaje postanowienie, w którym wzywa dłużnika do uiszczenia należności z tego tytułu w terminie 7 dni od dnia doręczenia postanowienia, przy czym postanowienie to po uprawomocnieniu się podlega wykonaniu w drodze egzekucji bez zaopatrywania w klauzulę wykonalności. Dla zwolenników poglądu, że opłata przewidziana w art. 53a ust. 2 u.k.s.e. jest pobierana od dłużnika, odesłanie to stanowi argument rozstrzygający; skoro bowiem art. 49 ust. 3 u.k.s.e. określa pobieranie opłaty od dłużnika, to - stosując go odpowiednio – od niego komornik powinien pobrać opłatę za odnalezienie majątku.

Zapatrywanie powyższe nasuwa jednak istotne zastrzeżenia, gdyż zadaniem art. 49 ust. 3 u.k.s.e. nie jest określenie podmiotu, od którego ma być pobrana opłata; funkcję tę pełni art. 49 ust. 2. Zasadniczym celem art. 49 ust. 3 u.k.s.e. jest określenie sposobu poboru należnej komornikowi opłaty. Odesłanie do tego przepisu nie oznacza więc wskazania podmiotu zobowiązanego do jej

uiszczenia. Należy zauważyć, że konstrukcją odesłania do odpowiedniego stosowania art. 49 ust. 3 ustawodawca posłużył się również w art. 42 ust. 2 u.k.s.e., statuującego zasadę obciążenia wierzyciela - w razie bezskuteczności egzekucji - wydatkami, które nie zostały pokryte z wyegzekwowanej części świadczenia. Nie ulega wątpliwości, że również w tym przypadku odesłanie do art. 49 ust. 3 podyktowane zostało potrzebą wskazania wyłącznie samego mechanizmu pobrania od wierzyciela obciążających go wydatków.

Odnosząc się do argumentów celowościowych, wskazujących na nieracjonalność „podwójnego” egzekwowania opłaty za odnalezienie majątku, trzeba zauważyć, że w każdym wypadku, gdy obowiązek uiszczenia opłaty spoczywa na wierzycielu, komornik pobiera ją od niego, natomiast o tym, kto ostatecznie poniesie koszty obejmujące tę opłatę, rozstrzyga postanowieniem przewidzianym w art. 770 k.p.c. Regułę tę stosuje się również w razie konieczności pobrania zaliczki na pokrycie wydatków gotówkowych, np. związanych z czynnością poszukiwania majątku dłużnika (art. 40 ust. 1 u.k.s.e.). Komornik nie może pobrać zaliczki na ten cel od dłużnika, obowiązany zaś będzie ją rozliczyć - zgodnie z zasadą określoną w art. 770 k.p.c. - po zakończeniu egzekucji. Nie przekonuje więc pogląd, że względy celowości stanowią przesłankę usprawiedliwiającą pobranie opłaty od dłużnika.

Przytoczone argumenty nakazują uznać, że komornik pobiera opłatę określoną w art. 53a ust. 2 u.k.s.e. od wierzyciela. Regułę tę stosuje przy tym we wszystkich przypadkach, a nie tylko w razie umorzenia postępowania na wniosek wierzyciela oraz na podstawie art. 823 k.p.c. Pogląd odmienny prowadzi w istocie do pozbawienia komornika możliwości ściągnięcia należnej mu opłaty w sytuacjach nieobjętych hipotezą art. 49 ust. 2 u.k.s.e., gdyż - jak wspomniano - art. 770 k.p.c. stanowi podstawę rozliczenia kosztów już poniesionych, a nie opłat, które mają zostać dopiero pobrane.

Przyjęcie wskazanej wykładni art. 53a ust. 2 u.k.s.e. ułatwia realizację zasady ponoszenia przez dłużnika kosztów niezbędnych do celowego przeprowadzenia egzekucji. Umożliwia bowiem obciążenie wierzyciela kosztami poszukiwania majątku dłużnika wywołanymi wnioskiem złożonym dla szykany albo

- jak miało to miejsce w sprawie rozpoznawanej przez Sąd Okręgowy – w przypadku zaniechania zgłoszenia żądania skierowania egzekucji do odnalezionego majątku.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. rozstrzygnął zagadnienie prawne, jak w uchwale.